

Warunki organizacji przestrzeni w edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami oraz dostosowanie form i metod do ich potrzeb

mgr Mirosława Lipka

Słowa kluczowe

przestrzeń edukacyjna, klimat szkoły, nauczyciel, uczeń, kompetencje, specjalne potrzeby edukacyjne

Kontakt

Polish Academy of Social Sciences and Humanities
w Londynie

ORCID ID: 0000-0001-6099-6880

mirosława.lipka@passhlondyn.eu

Abstrakt

Pojęcie - przestrzeń edukacyjna - pojawia się coraz częściej w treściach opisujących organizację edukacji, tych naukowych i publicystycznych. Mówią o niej dyrektorzy, kiedy planują organizację nowej placówki, ale również dyrektorzy prowadzący edukację w funkcjonujących od dawna szkołach i przedszkolach. Poszukują określenia wszystkich spraw i warunków mieszczących się w zakresie tego pojęcia, dyskutują o niej z przełożonymi i nauczycielami. Chcą ją bogato określić w ofercie szkoły, zachęcając rodziców do zapisu dziecka do ich placówki i zatrudnienia się wysoko wykwalifikowanej kadry. W dyskusjach na temat przestrzeni edukacyjnej dostrzega się brak spójności i precyzyjności rozumienia tych pojęć, bowiem inne jest rozumienie przestrzeni edukacyjnej przez kadrę nauczycielską, pracowników administracji, uczniów czy rodziców. Rozwój świadomości i możliwości uczestników tej przestrzeni, przemiany kulturowe, społeczne i cywilizacyjne, tworzą jej nowy model oraz nową interpretację. Literatura w szerokim zakresie opisuje znaczenie i złożoność tej przestrzeni, jej wpływ na rozwój edukacji i możliwość świadomego jej kształtowania na potrzeby właściwych warunków organizacji nowoczesnej edukacji. Rozważania oparto na dostępnej literaturze naukowej z tego zakresu i mają charakter teoretyczny.

1. Wstęp

Inspiracją do podjęcia tego tematu stała się potrzeba wyjaśnienia pedagogom, ale także i sobie – Czym powinni się zająć nauczyciele, aby zmienić edukację w dzisiejszych czasach w nowoczesny i efektywny proces. Autorka, mając za sobą 40 letnią pracę w nauczaniu, zgromadziła olbrzymi багаż doświadczeń, pracując bezpośrednio z dzieckiem w przedszkolu, uczniem w szkole podstawowej, młodzieżą jako wykładowca akademicki oraz na szkoleniach z dorosłymi.

Realizując cele nauczania, oparte na zaspokajaniu wzbudzonej ciekawości uczniów i słuchaczy, motywując ich, pogłębiała swoją wiedzę, urozmaicała sposoby pracy, rozszerzała wachlarz umiejętności metodycznych i interpersonalnych. Jako nauczyciel oraz dyrektor dostrzegała potrzebę zmian w organizacji pracy szkoły na rzecz większego zaangażowania ucznia w swoją edukację, jego rodzica (opiekuna) i przede wszystkim nauczyciela – jako głównego organizatora procesu nauczania.

Prowadząc kursy doształcające i szkolenia dla nauczycieli, poznała różne punkty widzenia pracy pedagogicznej (edukacji i jej dokumentacji), zakładu pracy (placówki i jej zarządzania) i ucznia z wielu perspektyw. Podczas tych kursów i szkoleń pojawiło się wiele sugestii, cennych opinii i ocen, które dały możliwość dyskusji, a co za tym idzie przestrzeni do tworzenia i realizowania wspólnych celów. W obszarze refleksji pedagogicznej przestrzeń edukacyjna postrzegana jest jako strefa ludzkiej aktywności, w której dokonuje się proces edukacyjny. Stanisław Juszczyk określa ją jako „obszar, w którym we wzajemnych oddziaływaniach jednostka przyswaja trwałe elementy wiedzy, sposoby działania, myślenia, ale również kształtuje swoje postawy i poglądy” (Juszczyk, 2004). Przestrzeń w edukacji i jej organizacja jest jednym z wielu pojęć, które warto omówić, by wypracować chociaż podobne rozumienie tej sytuacji przez większość osób odpowiedzialnych za jej tworzenie i realizowanie w niej edukacji. Autorka artykułu zajmuje się organizacją edukacji kształcenia specjalnego i nauczaniem nauczycieli w tym kierunku. Będąc nauczycielem wspomagającym, nauczycielem zajęć rewalidacji i zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, uczyła się jak je prowadzić i organizować. Siedemnaście lat

pracowała w szkole podstawowej z oddziałami integracyjnymi, w tym dziesięć jako wicedyrektor. Tam odczuwała bezpośrednio rezultaty wprowadzonej reformy dotyczącej kształcenia specjalnego. Szkoląc się w projektach edukacyjnych Ministerstwa Edukacji Narodowej, została Liderem Zmian w tym zakresie, stąd jej szczególnie namysł nad edukacją uczniów ze specjalnymi potrzebami. Znając specyfikę tej pracy, chce w organizacji przestrzeni edukacyjnej przypomnieć potrzebę dostosowania jej do ich możliwości psychofizycznych, stosując odpowiednie formy i metody pracy. Jest to obecnie wiedza potrzebna każdemu nauczycielowi w czasach realizacji edukacji włączającej.

Z tego powodu poczucie nadążania za tempem zmian, chęć uczestniczenia w nich, jak również wewnętrzna potrzeba ich kreowania, wymaga znaczących przeobrażeń w sferze edukacji. Wymaga to bezwzględnie zerwania ze sztywnymi ramami tradycyjnego, klasowo-lekcyjnego systemu nauczania, na rzecz tworzenia elastycznej sieci przestrzeni uczenia, która na zasadzie laboratorium kreowałaby ciekawe inicjatywy edukacyjne z zakresu innowacji społecznych, technicznych, ekonomicznych i środowiskowych. Uczniowie zamiast realizacji narzuconych odgórnie treści programowych, mieliby określony katalog możliwości edukacyjnych, w którym obok kursów uwzględniających przedmioty podstawowe czy profilowe, mieliby możliwość na projekty własnego autorstwa, oraz różnorodne zajęcia dodatkowe, wynikające z indywidualnych zainteresowań i potrzeb uczących (Denek, 2002).

Właściwie zorganizowane środowisko uczenia się, pozwala na efektywne zarządzanie potencjałem uczniów (z zachowaniem indywidualności i dostosowania wymagań edukacyjnych), które prowadzi do ich wszechstronnego rozwoju. Trzeba więc zachęcać własnymi wzorcami uczenia się, ale przede wszystkim organizować sytuacje edukacyjne dające możliwość kształtowania w edukacji samodzielności, odpowiedzialności za podjęte decyzje i działania oraz pozwalać na krytyczną refleksję. To pozwoli uczniom wypracować własne strategie myślenia i pokaże potrzebę stosowania procedur rozwiązywania problemów.

2. Edukacja na miarę wyzwań XXI wieku

Szkoła w polskim systemie edukacji jest w dużej mierze miejscem spotkania osób przekazujących (nauczyciele) i słuchających (uczniowie). Dodać tutaj należy, że nie może być traktowana jako jedyny depozytariusz wiedzy. Jej rolą nie jest więc wyposażanie w gotową wiedzę, ale skonstruowanie warunków do samodzielnego poszukiwania informacji, odkrywania prawidłowości, nadawania znaczeń czy tworzenia osobistych struktur poznawczych.

Powinnością szkoły, w obliczu postępującego szybkiego tempa zachodzących przemian cywilizacyjnych, kulturowych i technologicznych, które dotyczą teraźniejszości i dają jedynie wyobrażenie przyszłości, jest wykształcenie w uczniach zdolności adaptacyjnych do zmian, z jakimi przyjdzie im się zmierzyć po skończeniu szkoły (Wolański, 1983).

Z tego właśnie powodu nauczyciele muszą pogłębiać swoją wiedzę merytoryczną i dostrzegać potrzebę wprowadzenia zmiany ról, aby nabywanie wiedzy przez uczniów i budowanie umiejętności w naturalnych sytuacjach życiowych, mogły stać się dla nich szansą zaspokojenia podstawowych potrzeb, wśród których na szczególną uwagę zasługuje możliwość samorealizacji i podniesienie efektywności uczenia. Można śmiało wysunąć tezę, że od tego, jakie warunki do budowania i zdobywania wiedzy oraz nabywania umiejętności stwarzają nauczyciele, zależeć będzie poziom kompetencji ucznia, które pozwolą mu poznać złożoność współczesnego świata oraz aktywnie uczestniczyć we wszystkich jego sferach. Zmiany w filozofii nauczania powodują, że szkoła przestaje być jedynie miejscem wykładowego przekazywania wiedzy. Nauczyciele rozwijają swoje umiejętności metodyczne, podnoszą kwalifikacje i wykazują się wysokimi kompetencjami zawodowymi.

Proces nauczania zmienia się w proces uczenia. Nauczyciele uczą ucznia, jak ma się uczyć, stosując metody aktywizujące, dając możliwość kierowania własnym rozwojem. Kadra nauczycielska odczuwa potrzebę zmian, wynikających z pojawiającej się ilości informacji do przekazania uczniom i ich złożoności. Współczesne szkoły chcą korzystać z dostępnych narzędzi technologicznych i wiedzy o organizacji procesu uczenia się, które są niezbędnym elementem współczesnego procesu dydaktycznego.

Metodycy od wielu lat zachęcają do stosowania metod aktywizujących ucznia, pracy zespołowej i rozszerzania zastosowania technik multimedialnych. Nie bez znaczenia jest również dbałość o rozwijanie wiedzy i nabywanie umiejętności sprawnego komunikowania się uczniów i nauczycieli. Praca nad relacjami w grupie i porozumieniem w czasie nauki i zabawy, jest coraz częściej realizowana przez nauczycieli.

Przestrzeń pomaga tworzyć szkołę dobrych relacji i emocji, ponieważ tylko taka szkoła, daje uczniowi przestrzeń do rozwoju, a on sam (uczeń) może czerpać satysfakcję z nabywania nowych umiejętności – chętniej i lepiej się uczy. Wspierany przez nauczyciela zaspokaja ciekawość i wspólnie z innymi odkrywa tajniki działania świata.

Rola nauczyciela powinna zmieniać się z osoby uczącej – czasami „wszechwiedzącej”, na bycie bardziej przewodnikiem, mentorem lub coachem. Trzeba skupiać się na wspieraniu uczniów w samodzielnej pracy, poszukiwaniu i rozwijaniu pasji, doświadczalnym odkrywaniu czegoś nowego. Nauczyciel powinien być organizatorem sytuacji edukacyjnej i warunków przeprowadzenia tej sytuacji, przewodnikiem wspierającym ucznia w budowaniu własnej ścieżki edukacyjnej i osobą służącą swoim doświadczeniem w dokonywaniu wyborów, wspólnego wyjaśniania sytuacji błędnej, poszukiwania nowego rozwiązania.

3. Kluczowe kompetencje a organizacja przestrzeni edukacyjnej

Szkoła XXI wieku musi nadążać za zmianami w życiu ekonomicznym, gospodarczym i kulturowym. Parlament Europejski i Rada Europejska już w 2006 roku opublikowały zalecenia (aktualizowane w 2018), stwierdzając w preambule: „Kluczowe kompetencje w postaci wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do każdej sytuacji mają fundamentalne znaczenie dla każdego obywatela społeczeństwa opartego na wiedzy. Zapewniają wartość dodaną dla rynku pracy, spójność społeczną i aktywne obywatelstwo, oferując elastyczność i zdolność adaptacji, satysfakcję i motywację” (Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompe-

tencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej; 2006, 962, WE). Z tej wizji kompetencji kluczowych wynikają wskazówki dla sposobów nauczania i uczenia się, oceniania uczennic i uczniów, a także sposobu organizacji pracy szkoły oraz projektowania budynku, jego najbliższego otoczenia, klas i szkolnych korytarzy.

Nauczyciele realizując w szkole działania wspierające rozwój kompetencji ucznia, mają na celu przygotowanie go do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Zachęcają, by uczniowie byli otwarci, zaciekawieni i twórczy. Chcą, by empatycznie i skutecznie komunikowali się, a także współpracowali z ludźmi teraz i w dorosłości. Wśród kluczowych kompetencji potrzebnych w przyszłości znajdują się, obok umiejętności z obszaru nauk ścisłych, zdolność aktywnego uczenia się, kreatywność, umiejętność dzielenia się wiedzą, współpraca z innymi osobami, nastawienie na rozwiązywanie problemów, krytyczne myślenie czy umiejętności negocjacyjne.

Ważne jest, aby zadbać o przestrzeń sprzyjającą lepszej komunikacji i współpracy, kształtowaniu relacji uczniów z nauczycielami i uczniów między sobą oraz środowiskiem, w którym żyją. Proces uczenia się przebiega w konkretnej przestrzeni edukacyjnej i w określonych uwarunkowaniach środowiskowych, które determinują charakter. Definiuje on ramy rozpatrywanych w niej zjawisk, stanowiąc tym samym kategorię miejsca lub czasu, w którym odbywa się proces kształcenia. Środowisko to nic innego jak rzeczywiste elementy fizyczne, społeczne, wirtualne, które wypełniają tę przestrzeń, wzajemne ich powiązania, oddziaływania i zależności. Obejmuje zatem zbiór elementów, które tworzą strukturę tej przestrzeni (Tuan, 1987).

Przestrzeń ma zachęcać do kreatywności i autoprezentacji. Szkoła tworząca dobry klimat emocjonalny, oparty na właściwych relacjach między nauczycielami, uczniami i rodzicami minimalizuje poczucie zagrożenia i bezradności. Tak często dostrzegany w szkole stres, frustracja i lęk blokujący możliwość uczenia się, powinno się minimalizować poprzez świadome organizowanie procesu edukacji w przyjaznym otoczeniu, przestrzeni i klimacie.

Przestrzeń szkolna istotnie wpływa na proces uczenia się. Potwierdzają to prowadzone na całym świecie badania naukowe. Otoczenie, boisko czy ogródek ma ogromny wpływ na możliwość budowania

relacji, zabawy i kolegowania się. Rozkład pomieszczeń daje komfort przemieszczania, obszar do działań i bezpieczeństwo. Meble i sprzęty, układ stolików – to możliwość szybkich zmian organizacji zgodnych z zastosowanymi metodami i formami pracy na lekcji. Wentylacja, oświetlenie, akustyka i kolory ścian zadbają o nasze samopoczucie i zdrowie. Wiedza o ich wpływie na uczniów i proces uczenia pozwoli ją właściwie zorganizować. Naczelnym hasłem pedagogiki humanistycznej jest akceptowanie ucznia takim, jakim on jest, zatem należy uwzględnić jego zdanie w budowaniu przestrzeni edukacyjnej. Realizując dotychczas rozumianą przestrzeń edukacji, w pewnym sensie odbieramy mu prawo do rozwoju według własnych możliwości, potrzeb, tempa. Narzucamy i wskazujemy, co uczeń powinien umieć, wiedzieć i znać. Zapewniamy określone warunki lokalowe i wyposażenie. Można przypuszczać, że to ten rodzaj przestrzeni Ryszard M. Łukaszewicz określa wielką przestrzenią między byciem a stawianiem się (Łukaszewicz, 1994). Przestrzeń architektoniczna przedszkola i szkoły powinna dawać wszystkim poczucie bezpieczeństwa i swobodnego rozwoju i w miarę możliwości być realizowana w zgodzie z pomysłami ludzi tam przebywających.

4. Pojęcie przestrzeni jej interpretacja i zastosowanie

W literaturze naukowej z dziedziny pedagogiki, można znaleźć bardzo szeroki zakres i interpretację omawianej w artykule problematyki z zakresu przestrzeni edukacyjnej. Dla większości ludzi przebywających w szkole, przestrzeń rozumiana jest, jako klasa, meble i gazetki z dekoracjami. Autorka postara się zaprezentować czytelnikowi jej pojęcie w dużo szerszym znaczeniu, ponieważ przestrzeń jest podstawowym przedmiotem doświadczenia człowieka w wymiarze mentalnym, a jednocześnie stanowi klucz do poznawania i rozumienia świata.

Znany polski filozof i socjolog Florian Znaniecki pisze, że „Ludzie nie doświadczają obiektywnej, bez jakościowej, nieograniczonej przestrzeni lecz różne przestrzenie jakościowe, ograniczone, oceniane przez nich dodatnio lub ujemnie, lokalizowane w [...] określonym położeniu w stosunku do każdej osoby, mające dla ludzi przeważnie określoną wartość” (Bauman, 1999).

Przestrzeń staje się zatem tym wymiarem rzeczywistości, który pozwala na określenie siebie, ponieważ tworzy pole dla naszych zachowań, jest środkiem przekazu kultury danego społeczeństwa, obejmuje zespół warunków podmiotowego istnienia jednostki, z którymi się ona identyfikuje, a ponadto jest rodzajem uczestnictwa w świecie wartości podzielanych przez członków wspólnotowej grupy społecznej.

ORGANIZACJA

W organizacji przestrzeni potrzebne jest określone uporządkowanie – tak, by jednostki (uczestnicy edukacji, nauczyciele i uczniowie) ustosunkowane były do siebie w taki sposób, aby mogły działać jako całość, zapewniając każdej osobie indywidualne zadanie do wykonania. (Nowak, 2014).

PRZESTRZEŃ

Przestrzeń jest najczęściej pojmowana jako ogół wszelkich relacji zachodzących pomiędzy obiektami bądź zbiór owych obiektów (filozofia). Przestrzeń edukacyjna stanowi pojęcie coraz częściej stosowane, nie mające jednak precyzyjnego określenia, bowiem funkcjonuje w wielu dziedzinach naukowych i nadal uzyskuje coraz to nowe kategorie i cechy. W naszym przypadku to miejsca, w którym zachodzi proces edukacyjny a klasa szkolna stanowi jej ściśle formalną kategorię. Dzięki człowiekowi nabiera wartości. Może on ją modyfikować i kształtować tak, aby się z przestrzenią identyfikował i wzbogacał ją o wartości (Surina, 2010).

Zaproponowana przez Davida D. Thornburga organizacja przestrzeni edukacyjnej oferuje społeczności uczniów możliwość współbicia z innymi osobami w różnych sytuacjach edukacyjnych. Przestrzenie uczenia nazwał i określił jako (za: Polak, 2016):

- „Wodopój, miejsce, gdzie komunikacja ma charakter nieformalny i opiera się na dzieleniu się informacjami. (...) Tutaj przy-

chodzimy, aby razem napęłnić się energią, wzajemnie zainspirować się pomysłami. W tym miejscu każdy może być i uczniem i nauczycielem;

- Jaskinia, przestrzeń sprzyjająca odosobnieniu i kontemplacji. Do niej wycofujemy się, uciekając przed hałasem, kolegami i koleżankami, chcemy się zastanowić, pomyśleć, odetchnąć, pobyć chwilę z samym sobą i z własnymi myślami. W tym miejscu zastanawiamy się nad pytaniami, treścią, powiązaniem;
- Ognisko, miejsce, gdzie każdy może się skupić na osobie przemawiającej;
- Piaskownica/laboratorium, miejsce eksperymentowania, podejmowania prób i popełniania błędów, miejsce bezpieczne, w którym nie przejmujemy się nieporządkiem i nieładem;
- Szczyt góry/scena, przestrzeń, gdzie jedna osoba przekazuje komunikat reszcie świata; pokazuje, co potrafi lub czego dokonała. To miejsce, w którym dzielimy się swoją wiedzą, informacjami z wieloma innymi osobami, ujawniamy nasz potencjał, pokazujemy swoje mocne strony, odkrywamy swoje słabości”.

Aleksander Nalaskowski – autor innego podziału i nazw przestrzeni, ujmując aspekt społeczny życia szkolnego, podzielił przestrzeń na trzy grupy (za: Nalskowski, 2001):

1. „Przestrzeń publiczną (w niej dostosowujemy się do reguł tam panujących – np. klasa szkolna);
2. Przestrzeń prywatną (w której tylko najbliżsi mogą się z nami zaprzyjaźnić – np. hol szkolny);
3. Przestrzeń intymną (do tej przestrzeni dopuszczamy konkretne osoby)”.

Barbara Dudel w swoich rozważaniach na temat przestrzeni cytowała Edytę Gruszczyk-Kolczyńską, która wskazała, że przestrzeń edukacyjna współczesnej Europy jest (za: Gruszczyk-Kolczyńska, w: www.e-mentor.edu.pl/artukul.php?numer=25&id=559-60k: „(...) misternie utkana z tego wszystkiego, co składa się na wychowanie i kształcenie obywateli w integrującej się Europie, a więc i w Polsce”. Wyznaczają ją (Dudel, 2009):

- zgromadzony dorobek nauk pedagogicznych,
- realizowana w Polsce koncepcja systemu oświatowego,
- rzeczywiste motywy i możliwości dorosłych dotyczące wychowania i kształcenia dzieci,
- kwalifikacje i pozycja społeczna nauczycieli,
- warunki, w jakich prowadzą proces wychowania i uczenia.

Każdy człowiek ma wpływ na przestrzeń, w której funkcjonujemy, ponieważ odzwierciedla ona nasze możliwości, zainteresowania i spełnia potrzeby. Nauczyciele wiedzą z doświadczenia, że potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży powinni zaspokoić, wynikają z wielu przyczyn. Ich spełnienie w przypadku edukacji ucznia ze specjalnymi potrzebami, jest bardziej wymagające w swojej różnorodności wynikającej z rodzaju niepełnosprawności i deficytów rozwojowych. Zaspakajanie specjalnych potrzeb w edukacji rozumiemy jako ogół procesów i oddziaływań, których celem jest pomoc uczniom w codziennym funkcjonowaniu, dostosowanym do wyznań współczesnego świata.

Według Marty Bogdanowicz uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy nie są w stanie sprostać wymaganiom obowiązującego programu edukacyjnego, mają znacznie poważniejsze trudności w nauce niż ich rówieśnicy (Bogdanowicz, 2015). Naukę są w stanie kontynuować we właściwie zorganizowanej przestrzeni, z dostosowanymi treściami edukacyjnymi, dobranymi metodami pracy, właściwie stosowanymi narzędziami dydaktycznymi. Potrzebują odpowiedniej organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, którą nauczyciele mają obowiązek opisać w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym (IPET).

Edukacja tych uczniów wymaga specjalnego programu nauczania i wychowania, wybranych metod, które będą dostosowane do ich możliwości, potrzeb i ograniczeń. Powinni być nauczani przez nauczycieli – specjalistów kształcenia specjalnego, gwarantujących zindywidualizowane tempo pracy, wówczas proces edukacyjny będzie przebiegał w odpowiedniej przestrzeni uwzględniającej rozwiązania organizacyjne, ułatwiające przebieg tego procesu, z dostosowaniem do poszczególnych dysfunkcji lub zaburzeń uczniów.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mają zorganizowaną edukację zgodną z dostosowanym programem edukacyj-

no - terapeutycznym opisującym zasady, metody, formy i środki dydaktyczne, specjalne formy odpytywania i sprawdzania poziomu ich wiedzy i umiejętności (oceniańa wewnętrznego i zewnętrznego). Całość zamykająca się w dobrej przestrzeni (warunków lokalowo-bytowych, czyli przestrzeni klasy, szkoły), ujmuje jeszcze właściwe podręczniki, ćwiczenia i literaturę.

Duży wpływ na kształtowanie przestrzeni edukacji tej grupy uczniów ma współpraca ze specjalistami i instytucjami współpracującymi ze szkołą. Przestrzeń to również zasoby nauczyciela – kwalifikacje, kompetencje, zaangażowanie, uzdolnienie i pasje. To wszystko ma wpływ na tworzenie przestrzeni edukacyjnej, wykorzystanie tego potencjału na rzecz wszechstronnego rozwoju ucznia w procesie edukacji.

5. Podsumowanie

Edukacja to niewątpliwie wyzwanie, jakie uczeń/student formułuje względem siebie ale również i zadanie, jakie świat współczesny powierza każdej jednostce. Przestrzeń i środowisko edukacyjne opisują tę dynamiczną i złożoną rzeczywistość, która silnie warunkuje nasze funkcjonowanie w świecie oraz decyduje o jakości codziennego życia. Stanowi znaczące okoliczności ciągłego uczenia się, rozumianego jako cykl oddziaływania pomiędzy siłami wewnętrznymi pochodzącymi od jednostki, a potencjałem zewnętrznym w postaci bogatego i różnorodnego środowiska.

Szkoła w XXI wieku musi zatem uwzględniać najnowsze osiągnięcia z różnych dziedzin nauki, umieć korzystać z szybko rozwijających się technologii informacyjno-komunikacyjnych i stwarzać przyjazne warunki dla rozwoju kompetencji kluczowych niezbędnych w dzisiejszych niełatwych czasach. Mając na uwadze kierunek przyszłościowy, powinna wykorzystywać to, co najlepsze w tradycyjnym uczeniu się i dawać możliwość samorealizacji w warunkach różnorodności, z wykorzystaniem nowoczesnych metod oraz narzędzi edukacyjnych. Należy zawsze mieć na uwadze to, że ludzkiego mózgu nie można zmusić do nauki, ale da się, wręcz należy go do niej pobudzać, tworząc aktywizujące środowisko edukacyjne. Odpowied-

nia organizacja przestrzeni i jej wykorzystanie, wspiera proces dydaktyczny, dlatego powinniśmy poznać szczegóły tego zagadnienia, by w nowoczesny i świadomy sposób wprowadzać zmiany w (swojej codziennej) pracy każdej placówki edukacyjnej.

Bibliografia

- Bauman, Z. (1999). *Florian Znaniecki, nasz współczesny*, w: *Teoria socjologiczna Floriana Znanieckiego a wyzwania XXI wieku*, red. E. Hałas, Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL,
- Bogdanowicz, M. (2015). *Solidarność z uczniami ze specyficznymi zaburzeniami uczenia się*. Psychologia wychowawcza, Nr 7/2015. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, 220–237, pobrano z: <https://epsychologiawychowawcza.pl/api/files/view/67912.pdf> (dostęp 5.10.2021).
- K. Denek, K. (2002). *Poza tawką szkolną*, Poznań, Wydawnictwo ERUDITUS.
- Dudel, B. (2009). *Współczesna przestrzeń edukacyjna uczniów klas młodszych*, w: J. Izdebska, J. Szymanowska (red.), *Wielowymiarowość przestrzeni życia współczesnego dziecka* (s. 171–182). Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie, pobrano z: <https://pdffox.com/wspoczesna-przestrze-edukacyjna-uczniow-klas-modszych-pdf-free.html> (dostęp: 21.06.2021).
- E. Gruszczuk-Kolczyńska, [w:] www.e-mentor.edu.pl/artukul.php?numer=25&id=559-60k (dostęp 6.10.2021).
- Juszczuk, S. (2004). *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Łukaszewicz R.M. (1994). *Edukacja z wyobraźnią. Czyli jak podróżować bez map*. Wrocław, Wydawnictwo Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne, Uniwersytet Wrocławski.
- Nalaskowski, A. (2001). *Przestrzenie i miejsca szkoły*. Kraków: Wydawnictwo Impuls
- Nowak, J. (2014) *Szkola – nowe przestrzenie edukacyjne*, [w:] Magda-Adamowicz M., Kopaczyńska I. (red.) *Pedagogika wczesnoszkolna wobec zmieniających się kontekstów społecznych*. Tom 1, Toruń, Wydawnictwo, Adam Marszałek.
- Polak, M. (red.) (2016). *Przestrzeń fizyczna i architektoniczna*. Przestrzenie edukacji 21. *Otwieramy szkołę!*, wydanej przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej i Fundację Rozwoju Społeczeństwa Wiedzy Think! Warszawa, pobrano z: <https://docplayer.pl/28337378-Przestrzen-fizyczna-i-architektoniczna-przestrzenie-edukacji-21-otwieramy-szkole-tom1.html> (dostęp: 5.10.2021).
- Polak, M. (2016). *O miejscach, w których uczymy się od zawsze*, pobrano z: <https://edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3347-0-miejscach-w-ktorych-uczmy-sie-od-zawsze> (dostęp: 5.10.2021).
- Strózek J. (b.r.). *Środki dydaktyczne, ich rola i wpływ na proces dydaktyczno-wychowawczy*, pobrano z: <https://www.profesor.pl/publikacja,3042,Artykuly,Srodki-dydaktyczne-ich-rola-i-wplyw-na-proces-dydaktyczno-wychowawczy> (dostęp: 5.10.2021).
- Surina, I. (2010). *Rozważania o przestrzeni edukacyjnej – od teorii do praktyki edukacyjnej*, [w:] I. Surina (red.), *Przestrzeń edukacyjna wobec wyzwań i oczekiwań społecznych*, Kraków Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Y-F. Tuan, Y, F. (1987). *Przestrzeń i miejsce*, Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Wiszejko-Wierzbicka D. (2012). *Specjalne potrzeby ucznia czy szkoły? Przewodnik po edukacji włączającej pomocą w rozwijaniu kształcenia i uczestnictwa w życiu szkoły*. Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie Nr III/2012(4), pobrano z: file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/285_05_Dorota_Wiszejko-Wierzbicka.pdf (dostęp: 5.10.2021).
- Wolański, N. (1983). *Zmiany środowiskowe a rozwój biologiczny człowieka*, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich,

Akty prawne

- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2006, 962, WE): Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 25 sierpnia 2017 poz. 1591); pobrano z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001591/O/D20171591.pdf> (dostęp: 21.06.2021).
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Wersja skonsolidowana), 26.10.2012. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, wersja polska; pobrano z: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=DE> (dostęp: 21.06.2021).

The conditions for the organisation of educational space for students with special needs and adapting forms and methods to their needs

Keywords

educational space, school climate, teacher, student, competences, special educational needs

Summary

The term - educational space - appears more and more often in the content describing the organization of education, both scientific and journalistic. It is mentioned by principals when they plan to organise a new facility, but also by headteachers conducting education in schools and infant schools that have been operating for a long time. They seek to define all matters and conditions falling within the scope of this concept, and they discuss it with superiors and teachers. They want to define it richly in the school's offer, encouraging parents to enroll their children in their institution and employ highly qualified staff. In discussions about the educational space, there is a lack of coherence and precision in understanding these words.

It is often imprecise and intuitively defined depending on the person and his place in this space. In other words - a different understanding of the educational space by the teaching staff, employees, students, and parents. The development of awareness and possibilities of the participants of this space, as well as cultural, social and civilization changes, creates a new model and new interpretation. Literature broadly describes the meaning and complexity of this space, its impact on the development of education and the possibility of its conscious shaping for the appropriate conditions needs for the organization of modern education. The considerations are based on the available scientific literature in this field and are theoretical in nature.

